

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Bonnier, Ann Catherine, *Kyrkorna berättar, Upplands kyrkor 1250-1350*, Uppsala 1987.

Kilström, Bengt Ingmar, *Ärentuna kyrka, Upplands kyrkor 65*, Uppsala 1996.

Riksantikvarieämbetet (Raä), utdrag ur byggnadsregistret, Ärentuna kyrka.

Upplandsmuseet, handlingar i arkivet (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1250-1300	Ärentuna kyrka byggs med långhus, smalare kor och sakristia. Byggnadsmaterialet är gråsten och tegel. Ett treklöverbladsformat trävalv byggdes i långhuset medan koret försågs med tegelvalv.	Kilström s 3 Bonnier s 81 f
1435	Tegelvalven i kyrkan slås. Vapenhuset byggs.	Kilström s 4
1450 ca	Kyrkan målades invändigt och försågs med en rik bildvärld.	Kilström s 12
1641	En orgel i kyrkan omtalas som kan ha varit av medeltida ursprung. Dopfunten flyttades från västra delen av kyrkan fram till koret.	Kilström s 6
1668	Det murade medeltidsaltaret revs och flyttades bakåt mot korgaveln. När det revs påträffades relikier och ett pergamentsbrev från år 1435 med uppgifter om att kyrkan detta år återinvigdes efter byggnadsarbeten.	Kilström s 4
1681	I kyrkan fanns ett medeltida korskrank som lagades detta år. Även predikstolen reparerades.	Kilström s 6
1688	Kyrkan förses med en altarring.	Kilström s 6
1693	Ny bänkinredning tillverkas.	Kilström s 9
1743	Takryttaren nedtogs	Kilström s 6
1749	Sockenstämman beslutade att de gamla fönstren med glasmålningar skulle tas bort och att fönsteröppningarna skulle göras större.	Kilström s 6
1758	De medeltida målningarna kalkades över.	Raä
1762	Ny predikstol införskaffas. Den tillverkas av bildhuggaren Magnus Granlund	Kilström s 7f
1787	Samtliga fönster förstörades. Ett nytt fönster togs upp mot norr. Altaret murades om. Det medeltida altarskåpet togs bort och såldes senare. Bänkinredningen byggdes om.	Kilström s 6, s 9
1802	Inköptes en ny orgel till kyrkan. En ny läktare byggdes till orgeln.	Kilström s 9, s 24
1818	Ett nytt altarbord av trä gjordes.	Kilström s 7
1823	En ny altarprydnad, ett förgyllt kors, införskaffades.	Kilström s 7
1891	En stor invändig restaurering genomfördes. Bänkinredningen demonterades och de gamla bänkskranken, gavlarna och dörrarna sattes upp som bröstpanel längs väggarna. Nya öppna bänkar ställdes in. Nytt kalkstensgolv lades in. Resten av den gamla inredningen målades om.	Kilström s 10

1928	Nästa genomgripande invändiga restaurering genomförs efter förslag av arkitekt Erik Fant. Den gamla bänkinredningen återställs. Kalkmålningarna tas fram och konserveras av John Östlund. Elvärme installerades. Den fasta inredningen fick en ny färgsättning. Korfönstret försågs med glasmålningar.	Kilström s 10
1941	En under sakristian påträffad källare undersöks av landsantikvarie Nils Sundquist. Han bedömer i en pm att källaren tillkommit efter medeltiden vid något tillfälle då sakristiegolvet varit uppbrutet. Till källaren har hört en port i västra muren täckt med stickbågiga valv. Källaren som förmodas haft tunnvalv var 1941 nästan helt igenfylld. Den igenmurade porten putsades över. Byggnadsstyrelsen lämnar tillstånd till installation av elektrisk belysning i kyrkan.	UM UM
1948	En ny dopfont skänktes till kyrkan och placerades i koret.	Kilström s 10
1953	Altarkrucifixet tillkom	Kilström s 10
1961-63	Byggnadsstyrelsen lämnar tillstånd för installation av ny elvärmeanläggning. Installationen slutbesiktas 1963.	UM
1966	Invändig restaurering efter förslag av arkitekt Carl Erik Nohldén. Det största förändringen var borttagandet av läktare och orgel. Vidare genomfördes borttagande av korbänkar, ny elinstallation, ny belysning i bänkkvarteren samt ny uppställning av nummertavlor. Väggar och valv rengjordes av konservator Sven Carlsson.	UM
1967	Den nya orgeln kom på plats och placerades bakom bänkarna i kyrkans västra del.	UM
1969	Ritning till parkeringsplats söder om kyrkan. Riksantikvarieämbetet lämnar tillstånd för anläggningen.	UM
1972	Utvändig restaurering efter förslag av Carl Erik Nohldén, Noark. Fasader putsades, spåntaket lades om. Stigluckan putsades lika kyrkan. Tidigare hade kyrkan haft en tunnslammad fasad där stenarnas struktur tydligt syntes. Ur antikvarisk/estetisk synvinkel var putsningen mindre lyckad, det ledde till att fasaderna framstår som livlösa.	UM
1973	Klockstapeln renoveras. Spåntäckningen förnyas.	UM
1980	Församlingen söker bygglov för ny ekonomibyggnad.	UM
1982	Konservator Elkea Tångeberg får Riksantikvarieämbetets tillstånd att konservera Mariaskåpet.	UM
1990	Altarbordet repareras.	UM
1999	Nytt textilskåp placeras i sakristian efter ritningar av arkitekt Åke Westin. Dessutom byggdes det gamla skåpets innanmäte om.	UM
2000	Putsrenovering av stigluckan. Renovering av taknockar. Förstärkningsarbeten på takstolar utförs.	UM
2002-03	Spåntäckning på kyrka och klockstapel tjäras.	UM
2004	Församlingen får tillstånd av länsstyrelsen att ta bort de två bakersta bänkraderna i norra bänkkvarteret.	UM